

HET MEERVOUD IN HET NEDERLANDS

1. Algemene regels

- **1.1.** In principe wordt in het Nederlands de meervoudsvorm van een substantief als volgt gerealiseerd :

- (i) de uitgang "-en" wordt toegevoegd aan het substantief; de spellingsregels worden uiteraard toegepast, wat o.a. impliceert dat de waarde van de eindklinker gerespecteerd wordt en dat de letters "z" en "v" alleen aan het begin van een lettergreep staan (elders staat dan "s" of "f");

- (ii) deze uitgang "-en" wordt [ə] uitgesproken, wat impliceert dat de "eind-n" niet uitgesproken wordt.

- **Voorbeelden:**

- boek → boeken
 - Hoe kun je **boeken** bestellen op internet?
- deur → deuren
 - De faculteit zet de **deuren** open op zaterdag 24 en zondag 25 maart.
- fiets → fietsen
 - Ik heb twee **fietsen**: een VTT en een racefiets.
- boom → bomen
 - Er staan veel **bomen** in het park.
- huis → huizen
 - Er staan bijna geen **huizen** aan de rechterkant van de straat.
- reis → reizen
 - Wij organiseren avontuurlijke **reizen** voor kleine groepen.
- raaf → raven
 - **Raven** worden beschouwd als intelligente dieren.
- jaar → jaren
 - Dat is muziek van de **jaren** zestig.
- tak → takken
 - In de winter kun je maar 20% van de **takken** van de bomen snoeien.
- taak → taken
 - Ik moet nog een aantal **taken** verrichten.
- baas → bazen
 - Je kan nu eenmaal geen twee **bazen** dienen.
- graaf → graven
 - De **graven** van Vlaanderen verbleven tot de 14de eeuw in hun Gravensteen in Gent.

- **1.2.** Eigenlijk moet daar nog een **tweede algemene regel** aan toegevoegd worden. Bij een groot aantal substantieven wordt "-s" toegevoegd i.p.v. "-en".

Het is o.a. het geval met substantieven op:

- **-'el' :**

- kerel → kerels
- tafel → tafels
- winkel → winkels

- **-‘em’ :**
 - bezem → bezems (nieuwe bezems vegen schoon)
 - bodem → bodems (koffers met dubbele bodems)
 - nozem → nozems (jongens die makkelijk provocerend gedrag vertonen)

- **-‘en’ :**
 - wagen → wagens
 - jongen → jongens

- **-‘er’ (en -‘aar’, -‘aard’, -‘erd’, -‘ster’) :**
 - speler → spelers
 - fietser → fietsers
 - metselaar → metselaars
 - dikkerd → dikkerds
 - grijsaard → grijsaards
 - arbeider → arbeiders
 - arbeidster → arbeidsters

- Net zoals voor alle verkleinwoorden op **-‘je’ :**
 - meisje → meisjes
 - hondje → hondjes
 - boompje → boompjes
 - kereltje → kereltjes
 - jongetje → jongetjes
 - autootje → autootjes

- Natuurlijk krioelt het Nederlands (net zoals alle andere talen) van de uitzonderingen en soms van uitzonderingen op de uitzonderingen.
- Onnodig te zeggen dat al die regels onmogelijk onthouden kunnen worden: alleen de praktijk biedt een uitweg uit deze moeilijkheid.
- We kunnen je alleen maar aanraden om af en toe de tijd een krantenknipsel puur formeel te bekijken: je onderstreept alle substantieven die in een meervoudsvorm staan en je probeert ze mentaal in te prenten of je bestudeert ze of je schrijft ze over op een fiche, enz.
- Dit is echter absoluut geen reden om dit hoofdstuk zomaar af te sluiten.
- Bekijk het zorgvuldig. Wie weet, misschien ga je er nog plezier aan beleven ...

✚ 2. Meervoudsvorm op **-‘eren’**

- Een aantal éénlettergrepige het-woorden hebben een meervoudsvorm op **-‘eren’**.
- Oorspronkelijk hadden die substantieven een meervoudsvorm op **-‘er’** (net zoals de corresponderende substantieven in het Duits; denk aan vb. : die Eier, Kinder, Kleider, Blätter), maar in de loop der tijden werd deze meervoudsvorm niet meer gevoeld als dusdanig en werd er a.h.w. een tweede (regelmatige) meervoudsvorm op **-‘en’** aan toegevoegd.
- De frequentste voorbeelden zijn:
 - Het kind → de kinderen
 - Het ei → de eieren
 - Het been (als deel van het skelet) → de beenderen
 - Het blad (van de bomen) → de bladeren (of blaren)
 - Het kalf (het jong van een koe) → de kalveren
 - Het lam (een jong schaap) → de lammeren
 - Het lied → de liederen
 - Het rund (een algemene term voor dieren die deel uitmaken van de familie van de koe) → de runderen

3. Bastardwoorden (of woorden die “ontleend” worden / werden aan een vreemde taal) vormen hun meervoud meestal op « -s »

- Dit is o.a. het geval met substantieven die
 - op een zgn. doffe “-e” (of [ə]) eindigen ;
 - eindigen op : ‘é’, ‘ee’, ‘eau’, ‘ey’, ‘ay’, ‘ieu’, ‘oe’ en ‘ui’ .
 - Voorbeelden:
 - etalage → etalages,
 - praline → pralines,
 - garage → garages
 - café → cafés
 - dominee → dominees
 - abonnee → abonnees
 - bureau → bureaux
 - discjockey → discjockeys
 - essay → essays
 - milieu → milieus
 - taboe → taboes
 - etui → etuis

4. Meervoud van substantieven die op een lange klinker eindigen

- De substantieven die op een lange klinker eindigen, krijgen als meervoud een vorm op [weglatingsteken (apostrof) + “s”]:
 - auto → auto’s
 - kimono → kimono’s
 - ski → ski’s
 - menu → menu’s
 - paraplu → paraplu’s
 - villa → villa’s
 - firma → firma’s
 - baby → baby’s
 - pony → pony’s
 - hobby → hobby’s

- Noteer echter het meervoud van ‘essay’ en ‘jockey’, nl. ‘**essays**’ en ‘**jockeys**’, omdat die woorden “op z’n Engels” uitgesproken worden en dus niet op een klinker eindigen, maar op een tweeklank (zie hierboven, punt 3).

5. Een aantal substantieven die naar een specifiek beroep verwijzen (of naar een familieverband) hebben een meervoudsvorm op « -s »

- ingénieur → ingénieurs
- acteur → acteurs
- directeur → directeurs
- generaal → generaals
- herbergier → herbergiers

- oom → ooms
- broer → broers
- tante → tantes
- zoon → zoons (of ‘zonen’)
- bruidegom → bruidegoms

■ Noteer echter:

■ (i)

- scholier → scholieren
- officier → officieren
- sergeant → sergeanten

■ (ii) als die substantieven op een doffe "e" eindigen ([ə]), volgen ze de specifieke regel voor dat soort substantieven (zie hierboven)

- actrice → actrices
- directrice → directrices
- inspectrice → inspectrices

✚ 6. De substantieven die op '-ie' eindigen hebben een specifieke meervoudsvorm naargelang van de accentuering van het woord

■ **6.1.** Zo krijgen ze '-s' als meervoudsvorm als de klemtoon **juist NIET** op deze uitgang valt:

- 'olie → 'olies
- 'premie → 'premies
- ko'lonie → ko'lonies
- tra'gedie → tra'gedies
- revo'lutie → revo'luties
- di'rectie → di'recties
- achter de 'tralies zitten (in de gevangenis)

■ Noteer echter (i) dat de meervoudsvorm van [bac'terie] [bacteriën] is en (ii) dat de volgende meervoudsvormen ook correct zijn: [koloniën], [oliën].

■ **6.2.** Als de klemtoon op de uitgang "-ie" valt, dan wordt het meervoud gevormd door toevoeging van "-ën".

■ Zoals altijd duidt het trema (of deelteken) op het feit dat er een nieuwe klank begint met de letter waar een trema op staat.

- 'knie → 'knieën
- epide'mie → epide'mieën
- catego'rie → catego'rieën
- melo'die → melo'dieën
- indus'trie → indus'trieën

✚ 7. De letters (van het alfabet) kunnen ook een meervoudsvorm krijgen op « s », behalve als de klank een sisklank is

■ Voorbeelden :

- (1) In het Nederlands moeten de h's [ha.s] uitgesproken worden.
- (2) Let op het verschil tussen de korte u's en de lange u's.
- (3) Moet dat woord met twee g's [ge.s] uitgesproken worden ?
- (4) Ja, en ook met twee e's [e.s].
- (5) Schrijf 'Janssen' met twee s'en.

✚ 8. In het Nederlands nemen **EIGENNAMEN** een meervoudsvorm (vergelijk vb. met het Frans)

- Ze hebben de Godins opgebeld, maar ze waren niet thuis.
- Heb je de Lommels ook uitgenodigd ? En de Colsons ?
- Ja, en ook de Mercksen, de Duponts en de Durands.

9. Specifieke gevallen

- **9.1.** Bij een aantal substantieven blijkt dat de “traditionele” spellingsregels niet toegepast worden.

■ Dit zijn de frequentste gevallen:

- eis → eisen
 - Wat zijn de **eisen** voor het examen?
- mens → mensen
 - Er lagen veel **mensen** op het strand.
- kans → kansen
 - Niemand weet wie zal het halen: de **kansen** staan gelijk.
- prins → prinsen
 - Hoe heten de Belgische **prinsen**?
- wens → wensen
 - Ik stuur je mijn allerbeste **wensen**.
- dans → dansen
 - Waar komen die nieuwe **dansen** vandaan ?
- kers → kersen
 - **Kersen** zijn de allereerste steenvruchten van het seizoen.
- tendens → tendensen
 - Wat zijn de nieuwe **tendensen** binnen de onderwijswereld?
- kaars → kaarsen
 - Met ons enorme aanbod **kaarsen** maakt u van uw huis een gezellige en sfeervolle plaats.
- fotograaf → fotografen
 - Voor de rubriek “**fotografen**” moet u de gouden gids raadplegen.
- paragraaf → paragrafen
 - Het antwoord staat in één van de volgende **paragrafen**.
- filosoof → filosofen
 - Hoe komt het dat de meeste **filosofen** mannen zijn (geweest)?

- **9.2.** Ook al krijgen de meeste substantieven op “-ee” een meervoudsvorm op “-s”, een paar van die substantieven vormen hun meervoud op “-ën”, zoals :

- idee → ideeën
- zee → zeeën
- fee → feeën

- **9.3.** In een aantal gevallen verandert de “waarde” van de klinker in de laatste lettergreep van het substantief. In het enkelvoud staat dan een korte klinker en in het meervoud een lange klinker. Soms hebben we in het meervoud te maken met een totaal andere klinker.

■ bad → baden

- Voor het slapen gaan geeft ze haar baby vaak een **bad**.
- Je kunt er koude en warme **baden** nemen.

■ bevel → bevelen

- Hij gaf het **bevel** om het schieten te staken.
- Dat zijn tegenstrijdige **bevelen**.

■ dag → dagen

- Welke **dag** is het vandaag?
- Tijdens de zomer worden de **dagen** langer.

■ dak → daken

- Na de storm moest het **dak** gerepareerd worden.
- Ga het niet van de **daken** schreeuwen (het overal bekend maken).

■ gat → gaten

- Ze wonen nu in een klein **gat** in het Zuiden van Frankrijk.
- Je moet dat kind goed in de **gaten** houden.

- gebed → gebeden
 - Het eucharistische **gebed** (= de canon van de mis).
 - We zullen haar in onze **gebeden** indachtig zijn.
- gebrek → gebreken
 - Hij heeft maar één **gebrek**: hij luistert nooit naar anderen.
 - Haar auto bleek allerlei **gebreken** te hebben.
- glas → glazen
 - Een **glas** champagne? Graag!
 - Wil je de **glazen** nog eens volschenken?
- god → goden
 - Hij leeft als **god** in Frankrijk.
 - Ken je de **goden** van het Oude Egypte?
- graf → graven
 - Als zijn vader zou weten wat hij zo allemaal uitspookt, zou hij zich in zijn **graf** omdraaien.
 - Er werden in ons dorp een aantal **graven** ontdekt die dateren van de late Middeleeuwen.
- hertog → hertogen
 - Het vrouwelijke equivalent van **hertog** is hertogin. In theorie is dat een hoge adellijke titel.
 - In de Middeleeuwen ging de macht van het Rijk der Duitse Natie spoedig achteruit en verloor de keizer meer en meer macht aan de **hertogen**.
- lid → leden
 - Ben je **lid** van een politieke partij?
 - Onze club telt meer dan 200 **leden**.
- oorlog → oorlogen
 - Vaak breekt een **oorlog** uit omdat een land meer macht wil.
 - **Oorlogen** kunnen echter om allerlei andere redenen uitbreken.
- schip → schepen
 - De kapitein en vijf officieren van het gezonken cruiseschip "Sea Diamond" worden beschuldigd van nalatigheid; toch blijven ze voorlopig op vrije voeten.
 - Volgens niet bevestigde bronnen hebben piraten uit Somalië twee **schepen** laten vertrekken die ze in februari gekaapt hadden.
- schot → schoten
 - We hoorden een **schot** en gingen meteen plat op de grond liggen.
 - In de nacht van vrijdag op zaterdag hebben agenten **schoten** gelost op een voertuig dat aan een controle wilde ontsnappen.
- spel → (de Olympische) Spelen
 - Ben je ongelukkig in het **spel**, dan ben je gelukkig in de liefde.
 - Wil je graag op de hoogte blijven van nieuwe **spelen**, speciale acties, extra kortingen en meer? Stuur ons dan een e-mailtje.
- stad → steden
 - Ik woon liever op een dorp dan in de **stad**.
 - Wat zijn de belangrijkste **steden** in Noord-Ierland ?
- vat → vaten
 - Uit een **vat** van 6 liter kunnen 24 glazen van 25 cl of 18 glazen van 33 cl getapt worden
 - Achteraan in het café stonden de **vaten** met bier.

- verslag → verslagen
 - Van elke bijeenkomst van de gemeenteraad wordt een beknopt **verslag** geschreven.
 - Deze **verslagen** worden gepubliceerd 'onder voorbehoud van goedkeuring op de site van de gemeente.

- weg → wegen
 - Kunt u me de **weg** wijzen naar het station, a.u.b. ?
 - Alle **wegen** leiden naar Rome.

- **9.4.** De substantieven op '-or' verdienen zeker ook onze aandacht : in de meervoudsvorm verandert niet alleen de waarde van de klinker (korte klinker in het enkelvoud, lange klinker in het meervoud), maar ook de plaats van de klemtoon:

- pro'fessor → profes'soren
- 'rector → rec'toren
- 'motor → mo'toren
- se'nator → sena'toren

- Naast deze meervoudsvorm bestaat er echter ook een andere "regelmatige" meervoudsvorm op "-s" die echter minder frequent is. Noteer ook dat in dat geval de klemtoon op dezelfde lettergreep blijft vallen.

- pro'fessor → pro'fessors
- 'rector → 'rectors
- 'motor → 'motors
- se'nator → se'nators

- **9.5.** De substantieven op '-heid' eindigen in het meervoud op '-heden' :

- moeilijkheid → moeilijkheden
- kleinigheid → kleinigheden
- waarheid → waarheden
- bezienswaardigheid → bezienswaardigheden

- **9.6.** Meervoud(svormen) van de substantieven op '-man' :

- (i) eindigen op '-lieden' (o.a.) :

- raadslieden
- krijgslieden
- edellieden
- bewindslieden
- staatslieden
- ...

- (ii) eindigen op '-lui' of op '-lieden' (o.a.) :

- koopman → kooplui – kooplieden
- stuurman → stuurlui – stuurlieden
- timmerman → timmerlui – timmerlieden

- (iii) eindigen op '-mannen' (naast andere meervoudsvormen):

- kikvorsmannen
- ombudsmannen
- barmannen
- sandwichmannen
- politiemannen
- wetenschapsmannen
- sneeuwmannen
- ...

- (iv) Noteer ook nog de volgende 'nationaliteiten':
 - Noorman → Noormannen (uit Noorwegen)
 - Fransman → Fransen (uit Frankrijk)
 - Engelsman → Engelsen (uit Engeland)
- (v) Hebben een meervoudsvorm op '-mensen'
 - dagjesmensen
 - onderwijsmensen
 - verzetsmensen
 - politiemensen
 - sportmensen
 - vakbondsmensen
- (vi) Een aantal substantieven hebben verschillende meervoudsvormen, zoals o.a. :
 - zakenman
 - zakenlui, zakenlieden, zakenmannen, zakenmensen
 - vakman
 - vaklui, vaklieden, vakmensen, vaklieden
 - verzetsman
 - verzetslieden, verzetsmannen
 - brandweerman
 - brandweermannen, brandweerlui, brandweerlieden
 - kantoorman
 - kantoor mannen, -lui, -lieden, -mensen

■ 9.7. Oude Griekse en Latijnse meervoudsvormen

- substantieven op '-um':
 - museum → musea (of museums)
 - minimum → minima
 - maximum → maxima
 - decennium → decennia
 - atheneum → athenea (naast 'atheneums')
 - lyceum → lycea (naast 'lyceums')
 - winkelcentrum → winkelcentrums en winkelcentra
 - Noteer dat 'album' een meervoudsvorm heeft op '-s': 'albums'.
- substantieven op "-us":
 - politicus → politici
 - technicus → technici
 - chemicus → chemici
 - criticus → critici
 - historicus → historici
 - naast echter : 'catalogussen', 'prospectussen', 'cursussen', 'cyclussen'

✚ 10. Dubbele meervoudsvorm zonder verandering van betekenis

- Uit de praktijk blijkt dat een aantal substantieven [die meestal een meervoudsvorm op "-s" krijgen – zie de algemene regel 2 hierboven -] ook een andere meervoudsvorm kunnen krijgen (zonder verandering van betekenis).
 - We citeren er een paar:
 - appel → appels en appelen
 - aardappel → aardappels en aardappelen
 - ambtenaar → ambtenaars en ambtenaren
 - artikel → artikels en artikelen

- eigenaar → eigenaars en eigenaren
 - regel → regels en regelen
 - maatregel → maatregelen en maatregelen
 - mossel → mossels en mosselen
- In geval van twijfel kunnen we u alleen verwijzen naar de (betere) woordenboeken die de meervoudsvorm vermelden (naast de uitspraak en de plaats waar de klemtoon valt).

11. Dubbele meervoudsvorm MET verandering van betekenis

- Een aantal substantieven krijgen een specifieke meervoudsvorm naargelang van de betekenis die gebezigd wordt.

- Zo heeft bv. woordje **spel** een dubbele meervoudsvorm met specifieke betekenissen :

- (i) **spellen** (nl. de partijen die men speelt) : we hebben twee spellen gedaan, of de behoeften voor een spel: spellen met 32 kaarten.
- (ii) En **spelen** die in allerlei andere betekenissen gebezigd wordt zoals: 'de Olympische spelen', 'kinderspelen', 'brood en spelen'.

- Hier ook hebben we ons moeten beperken tot de frequentste voorbeelden :

- de bal (om ermee te spelen)
 - → de ballen
- het bal (danspartij)
 - → de bals
- het been
 - (deel van het skelet) → de beenderen, of de benen
 - (waarop je loopt) → de benen
- het blad
 - (van een boom) → de bladeren, de blaren, de bladen
 - (andere betekenissen, zoals bv. "bladzijde") → de dagbladen, de bloembladen
- de letter
 - (van het alfabet) → de letters
 - (andere betekenissen) → de letteren (Faculteit van Wijsbegeerte en Letteren)
- de portier
 - (een persoon) → de portiers
- het portier
 - (deur van een auto) → de portieren
- het stuk
 - (een exemplaar) → de stuks (bv. Ik heb tien stuks gekocht)
 - (een deel van iets) → de stukken
- de vader
 - (pa) → de vaders
 - (voorvader) → de vaderen
- de wortel
 - (groentje met een oranje kleur) → de wortels, de wortelen
 - (van een boom) → de wortels

12. Enkelvoudsvormen

- **12.1.** In het Nederlands blijven een aantal aanduidingen van maat/gewicht, prijs en tijd in het enkelvoud.
 - Vergelijk met de vertalingen in je moedertaal:
 - drie centimeter, twee decimeter, vijf meter, tien kilometer
 - een paar gram, twee kilo, vier ton
 - Ik wil graag zes liter melk, vierhonderd gram rookvlees en vijf kilo aardappelen.
 - Dat kost zes dollar.
 - Dat boek kost achttien euro vijftig.
 - achttien miljoen euro
 - Deze film duurt bijna drie uur.
- **12.2.** Dezelfde regel wordt toegepast met 'keer' en 'maal':
 - drie maal / vier keer
 - Hoeveel keer zal ik je moeten zeggen dat je dat best niet zegt.
- **12.3.** Soms wordt echter wél een meervoudsvorm gebruikt die dan wijst op de verschillende elementen die het geheel samenstellen:
 - Ze dronk twee liters water, niet één.
 - Heb je toevallig drie euro's? (drie muntstukken van één euro).
 - Een meervoudsvorm wordt verder nog gebruikt als er een bijvoeglijk naamwoord (adjectief) staat tussen het telwoord en het substantief:
 - Er blijven vier zware kilometers te klimmen.
 - Neem maar drie goede kilo's aardappelen.
- **12.4.** Een groep bestaande uit een telwoord + de woorden 'jaar', 'uur' of 'kwartier' blijft in het enkelvoud.

Vergelijk:

 - Dat heeft drie kwartier / uur / jaar geduurd.
 - Dat heeft drie seconden, minuten, dagen, weken, maanden, eeuwen geduurd.
 - Dat heeft drie ellendige kwartiers / uren / jaren geduurd.
 - Dezelfde regel wordt toegepast met 'een paar', 'hoeveel' en 'zoveel' :
 - Dat heeft een paar uur / jaar / weken / maanden geduurd.
 - Hoeveel uur / dagen / weken / maanden / jaar heeft dat geduurd?
 - Dat heeft drie ellendige kwartiers / uren / jaren geduurd.

13. Een aantal substantieven blijven in het enkelvoud in het Nederlands

- **Vergelijk met de vertaling in je moedertaal**
 - We illustreren even het verschijnsel:
 - (1) Het nieuws is goed.
 - (2) Wanneer begint de paasvakantie?
 - (3) Haar commentaar klonk zeer enthousiast.
 - (4) Hij heeft zijn haar laten knippen.
 - (5) Wanneer wordt het vuilnis opgehaald?
 - (6) Hebt u toegang tot het archief?
 - (7) Ik heb daar geen bezwaar tegen.
 - (8) Onze oprechte dank aan iedereen.
 - (9) De schade is enorm.
 - (10) Eet meer fruit: dat is heel gezond.
 - (11) Het gereedschap staat in de kelder.
 - (12) Deze informatie is misleidend.

- (13) De overheid zou moeten ingrijpen.
- (14) Ik doe niet graag overwerk.
- (15) We stellen veel misbruik vast.
- (16) Maak meer gebruik van het openbaar vervoer.
- (17) Het overleg is op niets uitgelopen.
- (18) De meeste ouders kopen te veel speelgoed.
- (19) Waar ligt mijn bril?
- (20) We nemen vaak te veel bagage mee als we op reis gaan.
- (21) De brandweer kon de brand gemakkelijk blussen.
- (22) Als je tennis speelt, is het toch heel lekker om een korte broek te dragen.
- (23) Wanneer begint de 'Moderne Tijd'?
- (24) Haar uitleg kon me niet geruststellen.
- (25) Waar ligt de schaar?

14. Een (beperkt) aantal substantieven komen in het Nederlands alleen in het meervoud voor

Vergelijk eens even met de vertalingen in je moedertaal

Een paar voorbeelden

- (1) **Kolen** zijn duurder dan stookolie.
- (2) Wanneer beginnen de **middeleeuwen**?
- (3) Gebruik toch je **hersens** / **hersenen**!
- (4) In de eigenlijke **notulen** van een zitting van de Raad wordt een korte samenvatting gegeven van de genomen besluiten en wordt incidenteel de inhoud van de debatten in die zitting van de Raad weergegeven.
- (5) **Onkosten** komen meestal onverwachts, zijn het gevolg van pech of een ongeluk en leveren geen voordeel op. Anders zijn het kosten.
- (6) De belastingen vormen het grootste deel van de **inkomsten** van de overheid.
- (7) Dit is de portaal-site voor informatie van de federale overheid inzake **financiën**.